

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Jednotlivá období výuky geografie v našich zemích :

První období: 1809 – 1859

Druhé období: 1860 – 1918

Třetí období: 1919 – 1947

Čtvrté období: 1948 – 1989

Páté období: 1990 – současnost

Toto dělení je jen účelové a podle dějin pedagogiky by se dalo dělit na více částí, které by odpovídali např. jednotlivým školským reformám.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

V českých a slovenských zemích se datuje zavedení vyučovacího předmětu zeměpis od roku 1809.

Nejprve na gymnáziích a živnostensko-obchodních školách, později i na školách všeobecných.

Výuka zeměpisu a pojetí osnov je označováno jako statické. Jednalo se především o přehledy a seznamy zemí, hor, řek, měst, panovníků, významných míst a bitev. Byl zde velmi patrný vliv dějepisu.

Se zavedením výuky zeměpisu se objevili také první autoři učebnic, kteří se také podíleli na tom, co učit.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Představitelé prvního období:

K.S. Amerling – využití místní krajiny – „Učitel má shromažďovat dostupné přírodniny svého okolí a vytvářet přírodovědné sbírky...“

K.V. Zap – Zeměpis Čech, Moravy a Slezska, podíl na Merklasově atlasu.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

V tomto období působili i první metodikové, jako byli např. F. Lepař a A. Tille.

F. Lepař – Metodika zeměpisu (1886) – význam pomůcek pro výuku, vycházky do okolí atd.

A. Tille – vysvětlování učiva o světě by mělo navazovat na učivo o vlasti.

R. 1869 – reforma Exner-Bonitzova – zařazení zeměpisu do škol obecných.

90. léta a přelom století – Kl. David – metodika – Jak vyučovati zeměpisu s oporou nových čítanek. Uspořádání učiva – dom. kraj – vlast – Evropa – svět.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Normální učební osnovy z roku 1885.

Vychází také mnoho doprovodných materiálů – zeměpisné čítanky, příručky pro výuku zeměpisu.

Působí zde další učitelé a metodici: S. Nikolau (středoškolské učebnice, časopis !Širým světem"), J. Harapat (čtyřdílné rozpravy zeměpisné) a F. Machát (Ilustrovaný zeměpis všech dílů světa a podíl na redigování Atlasů spolu s J. Brumclíkem).

Výuka zeměpisu měla stále popisný ráz, i když metodiky byly hodně pokrokové.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Třetí období začíná vznikem samostatné Československé republiky.

Jedním z velkých úkolů nejenom zeměpisu bylo, aby si lidé uvědomili svoji samostatnost se všemi jejími důsledky.

Kl. David vydává první poválečnou metodiku zeměpisu. Na výuku začínají působit i odkazy reformní pedagogiky.

F. Dejmek propagoval projektovou metodu, daltonský plán a činnou školu. Vydal učebnice pro 6.-8. ročník podle nových osnov.

Ve dvacátých letech začala práce na nových osnovách. Vyšly v roce 1933 jako „Normální učební osnovy“. V tomto období pracovalo také stále více učitelů na příručkách pro zeměpis, učebnicích atd.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Normální učební osnovy

6. roč. Domov a jeho přírodní a zeměpisná oblast. Čs. republika se zvláštním zřetelem k rodné zemi. Základy fyzického zeměpisu. Roční pohyb Země, kalendář, čtvero ročních období. 2 h týdně

7. roč. Speciální mapa domácího kraje. Evropa. Země jako hvězda. Slunce a Sluneční soustava. 3 h týdně

8. roč. Speciální mapa domácího kraje. Jízdní řád. Evropa (pokračování). Celkový obraz Evropy. Postavení ČSR, styky národohospodářské a kulturní. Asie, Austrálie s Oceánií. Kraje polární. Patero dílů světa, hvězdy a vesmír.

3 h týdně

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

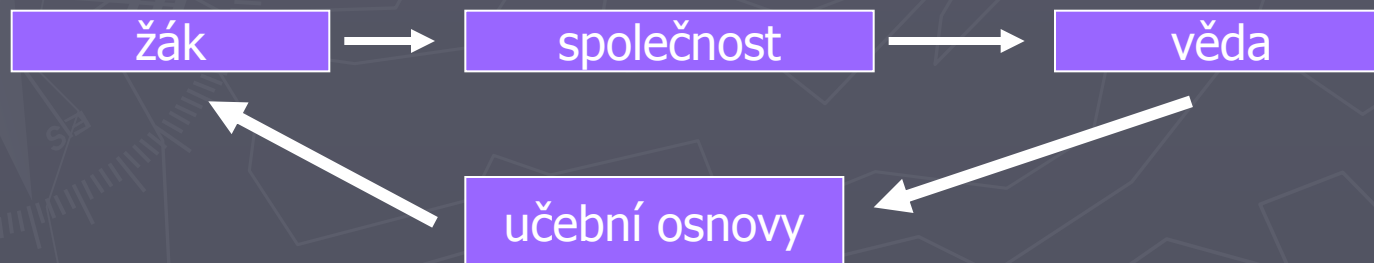
Významná osobnost této doby: Kamila Spalová

Je autorkou metodiky zeměpisu – 1926 – 36 vyšla třikrát. Psala také učebnice. Do výuky zeměpisu se dostává také hospodářský zeměpis.

„Zeměpis prací tvořivou“ – je to učebnice a první část tvoří metodika.

Metoda činné školy vyžaduje od žáků samostatnou práci, při které budou používat nejen knihu, ale také mapu, vlastní pozorování a na tomto základě hledat odpovědi na zadané úkoly.

Geografická věda začala v té době řešit problém přírody a člověka – jejich vzájemný vztah – tuto úroveň se snažila Spalová dostat do škol.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Koncept učebních osnov vychází z potřeb žáka, zohledňuje nároky společnosti a spolu s vědeckými poznatky jsou transformovány do obsahu a metod předmětu jež zpětně působí na žáka.

Spalová se dále ve své metodice zabývá i činností učitele, plánováním výuky, využíváním dalších zdrojů pro výuku – časopisy atd.

Další podněty – J. Hanus – M. Drástová – pracovní sešity.

N. Hradilová – B. Uher – učebnice Zlínských pokusných škol.

Projevoval se velký vliv americké pedagogické školy.

Do tohoto období spadá i 2. sv. válka.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Čtvrté období

Zásadní změna v českém školství začala vydáním nového školského zákona ze dne 21.4. 1948.

Mezi nejdůležitější úkoly zeměpisu patřila láska k vlasti. Přátelství se Sovětským svazem a ostatními zeměmi „tábora míru“.

Při tvorbě osnov se uplatňovaly zejména nároky společnosti a stávající ideologie.

Učební osnovy

6. roč. základy mat. zeměpisu, fyzický zeměpis, přehled dílů světa, ČSR a přírodní oblasti.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

7. roč. – mimoevropské státy světa a Evropa.

8. roč. – hospodářský zeměpis

Opět zde zavládla přemíra politicko-hospodářské faktografie.

Reforma 1953 – osmiletá a jedenáctiletá škola. Polovina 50. let – vznik didaktiky geografie – zakladatelé – O. Tichý, J. Janka.

60. léta – návrat k základní devítileté škole.

70. léta - „Projekt dalšího rozvoje výchovně vzdělávací soustavy“

Tvorba učebnic – prozatímní učebnice – specifický vzorek ověřování reformy.

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

5. roč. – Úvod do zeměpisu. Obecný fyzický zeměpis. Zeměpis světadílů a Oceánů (Afrika, Indický oceán, Austrálie, Tichý oceán a Oceánie, Austrálie).

6. roč. Zeměpis světadílů a oceánů (Amerika, Atlantský a Severní ledový Oceán), Evropa a Asie bez SSSR.

7. roč. SSSR. Politické rozdělení světa. Obecná socioekonomická geografie. Krajina a životní prostředí. Globální problémy lidstva.

8. ČSFR.

9. Úvod do vyučování. Místní region a jeho postavení v ČSFR. Postavení ČSFR v Evropě. Přehled světa.

Osobnosti didaktiky geografie: J. Turkota, J. Machyček, M. Papík, J. Šupka, H. Kuhnlová, F. Brabec, A. Wahla,

Proč učit geografii a didaktiku geografie?

Páté období – 90. léta – současnost:

Vyznačují se rozpadem jednotné školy a snahou o alternativní výuku. To vše je provázeno uvolněním trhu s učebnicemi a jejich tvorbou různými nakladatelstvími a autorskými kolektivy.

Vznikají tři programy Základní škola, Obecná škola a Národní škola. Vedle nich jsou povoleny alternativní školy – Daltonský plán a Waldorfská škola.

Nastává ústup a krize oborových didaktik.

Až koncem 90. let nastává změna v podobě diskuse nad zaměřením školy v nových podmínkách.

K zamyšlení:

- ▶ Poslední kurikulární reforma naráží ještě na jeden aspekt, který trefně ve svém příspěvku uvádí Ondřej Šteffl - poprvé:
- ▶ Existuje ale ještě celá skupina dalších příčin, které vedou k zhoršování výsledků školního vzdělávání. Takových příčin, které za našeho mládí nebyly, snad proto si jich mnohdy nevšímáme. Jejich vliv na úpadek školy je přitom zcela zásadní: mění se totiž svět, který školu obklopuje. Mění se stále rychleji. Škola se ovšem mění pomalu, a tak školní vzdělávání odpovídá spíše potřebám minulosti a stále více se vzdaluje potřebám a požadavkům současného a hlavně budoucího světa. Žáci i rodiče si stále více a častěji uvědomují, že to, co škola dětem nabízí, je stále hůře připravuje pro jejich budoucí život.

Před další částí prezentace si položíme následující otázky:

- Jak se vyvíjelo geografické vzdělávání na základních školách po roce 1989?
- Kdo byl tvůrcem osnov zeměpisu a jak se na něm podílela profesní geografická organizace – vzdělávací sekce ČGS?
- Jaké bylo a je zapojení do tvorby geografického kurikula akademické geografie?
- Proběhla mezi akademickou obcí někdy diskuse k cílům geografického vzdělávání?
- Kdo je skutečným tvůrcem obsahového kurikula?
- Jak se stará akademická obec o budoucnost svého oboru?

Jak se vyvíjelo geografické vzdělávání na
základních školách po roce 1989?

Liberalizace ve vzdělávání

Svět se mění

Permanentní reforma

Kdo byl tvůrcem osnov zeměpisu a jak se na něm podílela profesní geografická organizace –
vzdělávací sekce ČGS?

Jaké bylo a je zapojení do tvorby
geografického kurikula akademické
geografie?

Proběhla mezi akademickou obcí někdy
diskuse k cílům geografického
vzdělávání?

Vzdělávací obor	Zeměpis
Ročník	9.
Tematický okruh	Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie
Očekávaný výstup RVP ZV	Z-9-1-01 Žák organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů.
Upravený výstup	klasifikuje, používá, uspořádává a hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů BT – 2,3,4,5
Indikátory	<ol style="list-style-type: none"> 1. Žák používá geografické informace obsažené v učebnicích, atlasech, knihách a odborných časopisech. 2. Žák vyhledává geografické informace z geografických databází – např. sčítání lidu. 3. Žák zpracovává informace z geografických databází do tabulek, provádí s nimi jednoduché statistické operace a vybírá vhodné grafické zpracování. 4. Žák vyhledává a hodnotí geografické informace v tištěných médiích – <u>novinách</u>, časopisech v odborných periodikách a umí je citovat podle návodu. 5. Žák rozpoznává geografické informace v různých médiích – televizi, rozhlase, novinách, <u>časopisech</u> a na internetu a posoudí míru jejich objektivitu. 6. Žák vysvětlí výběr vhodného zdroje informace pro zdůvodnění odpovědi na různé geografické otázky. 7. Žák umí psát krátké reportáže popř. zeměpisné črty z navštívených míst.

Ondřej Šteffl po druhé:

Žáci by v současné škole spíše potřebovali pomoc při vyhledávání, ověřování, posouzení důležitosti a relevance, při analyzování informací, potřebují podporu při uvádění znalostí do kontextu, jejich propojování, při syntéze informací. Hlavně však potřebují naučit se to vše dělat sami bez pomoci – a k tomu si potřebují vytvořit struktury myšlení.

Příkladová úloha z Thinking Geography od Berryho a kol., 2006

Úkol č. 3 Vyber si jeden z tvých uvedených zdrojů a zhodnot' zaujatost či nezaujatost autora. Jinými slovy – zhodnot' do jaké míry je článek objektivní podle následujícího postupu:

Přečti si článek a sepiš jeho hlavní myšlenky.

Posud' – Kdo psal tento článek;

Odkud čerpal informace;

Zda je článek napsán přesvědčivě;

Zda není autor příliš jednostranný;

Zda jsou pohledy odlišné od autorova v článku

obsaženy;

Zda článek neodporuje informaci, kterou jsi našel

jinde; Čím.

Práce s textem

- ▶ **Přečti pozorně článek a potom odpověz na otázky.**
- ▶ **Velká pětka**

Co to tedy velká pětka neboli Big Five vlastně je? White hunters (bílí lovci) takto pojmenovávali pět zvířat z Afriky, které je podle jejich názoru nejobtížnější ulovit při pěším lovu. Zvířata, která do tohoto "seznamu" zařadili, patří opravdu mezi nebezpečná, ovšem zejména pro lidi, kteří se k nim nechovají tak jak by měli. Jedná se o **lva, levharta, buvola kaferského, nosorožce (více ceněný byl nosorožec dvourohý) a samozřejmě slona**. Jestli trochu znáte chování a povahy těchto zvířat, je vám jasné, proč byla tato zvířata vybrána a naopak proč chybí například žirafa. Někteří lidé mylně rozšiřují názor, že Big Five jsou velká africká zvířata. Není to pravda, protože to by mohli zařadit například i žirafu a jak vidíte, tak ta v seznamu chybí. Chybí proto, protože to není zvíře, které by bylo obtížné ulovit. Buvol kaferský je ale člověku nebezpečný i živý, natož postřelený, takže proto byl zařazen. Ze stejných důvodů tyhle lidé preferují/rovala nosorožce dvourohého, který je agresivnější a nervóznější, než jeho bratranec nosorožec tuponosý. I na těchto pár příkladech můžete vidět, co jsou tito zabijáci vlastně za „lidi“. (Zdroj: <http://www.saveafricananimals.org/afrika-safari/africka-velka-petka-big-five>)

Práce s textem

- ▶ **Napište vlastními slovy, co se nám pokoušejí autoři článku sdělit.**
- ▶ **Jak v Africe mohou bojovat za zachování zvířat?** (Zakládáním přír. parků, zavedením legislativních opatření...)
- ▶ **Napiš, jaká je podle tebe ochrana přírody nejúčinnější?** Výchova a vzdělání.
- ▶ **Jmenuj alespoň tři další africká zvířata, přemýšlej proč nebyla do Velké pětky zařazena** (Zebra, antilopa, žirafa, pakůň...)

Kdo je tedy skutečným tvůrcem
současného obsahového kurikula?

Jak se stará akademická obec o
budoucnost svého oboru?

CERIGEO 2011 – venkovský terénní projekt

CERIGEO 2011 – městský terénní projekt

Závěrem

Až se Vám, zájemcům dostanou do rukou některé práce z oblasti kurikula, sedněte, vydechněte a sdělte svůj pokrokový názor. Ubezpečujeme Vás, že budete vyslyšeni. Geografické vzdělávání potřebuje ze všeho nejvíce společnou komunikaci.